

СЕКЦІЯ 4 – ІННОВАЦІЙНІ ПРИРОДООХОРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ. ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ, ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ, ЕНЕРГІЇ, МАТЕРІАЛІВ, СИРОВИНИ. ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТІ ПРОДУКТИ

УДК 330.837

Височанська М.Я.

*кандидат економічних наук,
заступник директора з наукової роботи
та інноваційного розвитку*

Грязних Є.Д., науковий співробітник

Інститут агроекології і природоорієнтованого розвитку НААН

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА У КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті проаналізовано та обґрунтовано стан України відносно аграрної сфери та транскордонної співпраці із сусідніми країнами Європейського Союзу. Визначено основні завдання та вплив транскордонного співробітництва. Сформовано концептуальну модель розвитку транскордонного співробітництва в аграрній сфері. Визначено базові показники оцінки ефективності транскордонної співпраці щодо еколого-економічного та соціального розвитку єврорегіонів, а також проаналізовано показники на прикладі таких регіонів України, як: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області. Охарактеризовано нинішній стан єврорегіонів України та надані рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності, активізації господарської діяльності єврорегіонів, які базуються на периферії, прогнозування природно-ресурсної бази господарств.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, аграрний сектор, прикордонні території, регіон, ефективність, еколого-економічні показники.

Роль транскордонного співробітництва (далі ТКС) зростає за сучасних умов розширення процесів глобалізації, звідси виникають нові можливості для господарських вітчизняних підприємств підвищувати їх конкурентоспроможність на ринку. В Європі прикордонні території, більша частина яких менш розвинуті, аніж центральні, в такому випадку ЄС спрямовує свою регіональну політику на ліквідацію непропорційності розвитку своїх регіонів, а також підвищення добробуту населення. Щодо ситуації в Україні, то проблема постає в західних прикордонних територіях, розвиток яких базується на периферії, на відміну від інших регіонів країни. Основними цілями розвитку транскордонного співробітництва постає використання нових можливостей у вирішенні проблем, які виникають із територіальним розвитком прикордоння, нівелювання цих самих кордонів, забезпечення розвитку добробуту місцевого населення. Транс-кордонне співробітництво в аграрному секторі передбачає об'єднання трудових, фінансових, матеріальних ресурсів з метою досягнення спільних цілей країн, а особливо при наявності суміжних кордонів.

Транс-кордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [1].

На сьогодні в вітчизняних та іноземних працях лише здійснюються перші дії до системних досліджень щодо аграрної сфери в контексті транскордонного співробітництва. Основні дослідження стосуються співробітництва України та Польщі, яке сформовано у повоєнний період, однак, значного ефекту на той час не давало. Вивчаючи різні форми співробітництва, як транскордонного, так і міжрегіонального, ефективним інструментом в українсько-польському співробітництві є програма ТКС Польща-Білорусь-Україна [2].

На договірній основі сформувалася співпраця з країнами-сусідами: Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією. Це, насамперед, угоди про співробітництво між місцевими органами самоврядної й виконавчої влади Закарпаття, Волині, Львівщини з адміністративно-територіальними одиницями сусідніх країн та угоди про добросусідські відносини й співробітництво між Україною та сусідніми державами [3].

На даний час, Україна має найрозвинутішу мережу транскордонної співпраці саме з Польщею.

Основними завданнями розвитку транскордонного співробітництва мають бути:

- підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних;
- сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загально-європейський простір;
- розвиток національного законодавства у галузі транскордонного співробітництва з урахуванням основних рекомендацій Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій;
- підготовка кваліфікованих кадрів для реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва;
- реалізація фундаментальних досліджень з питань розвитку транскордонного співробітництва, теоретичних основ, форм і механізмів транскордонного співробітництва з урахуванням світового, а особливо, європейського досвіду, кращих вітчизняних та зарубіжних практик у цій галузі [4].

У вітчизняній та зарубіжній літературі виділяють багато методів визначення оцінки транскордонної співпраці з огляду еколого-економічного розвитку регіонів. Куцаб П.А. [5] розробив ознаки, а також виділив основні принципи, на яких базується ТКС та зазначає, що ні у науковій літературі, ні у законодавчих та нормативно-правових актах немає єдиного підходу до формування моделей та форм транскордонної співпраці. Для того, щоб визначити розвиток транскордонної співпраці у контексті аграрної сфери, необхідно дослідити та проаналізувати еколого-економічне та соціальне становище у транскордонному регіоні. Послідовність оцінки розвитку ТКС надано у сформованій концептуальній моделі на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна модель оцінки розвитку транскордонного співробітництва в аграрній сфері
Джерело: Розроблено автором

Школа І.М. та Короб Б.М. [6, с. 5-6] виділяють низку показників для аналізу та оцінки ефективності транскордонної співпраці, однак, виходячи із алгоритму концептуальної моделі можна виділити основні показники оцінки розвитку ТКС для кожної складової (табл. 1).

Визначені основні показники транскордонної співпраці за концептуальною моделлю оцінки, які стосуються соціального та еколого-економічного розвитку ТКС (табл. 1).

Таблиця 1

Загальні соціальні та еколого-економічні показники ефективності ТКС

Показник	Значення
Оцінка рівня розвитку економіки в межах транскордонного регіону	
Валовий регіональний продукт	Рівень розвитку економіки в даному регіоні
Оцінка соціального розвитку регіону ТКС	
Рівень безробіття по території	Відношення кількості безробітних до загальної чисельності економічно активного та працездатного населення
Рівень заробітної плати по території	Середня заробітна платня одного працівника
Аналіз екологічного стану та розвитку у транскордонному регіоні	
Рівень забруднення території	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів
Природоохоронні заходи	Витрати на охорону навколишнього природного середовища
Аналіз ЗЕД в межах транскордонного регіону	
Обсяги зовнішньої торгівлі товарами	Загальні обсяги експорту та імпорту в тис. дол. США

Джерело: розроблено на основі даних [6]

Доцільно провести подібне дослідження на прикладі суміжних країн для порівняння рівня розвитку ТКС, таким чином, це допоможе реально оцінити соціальний та еколого-економічний стан розвитку транскордонної співпраці між країнами та визначити подальші перспективи.

Для подальшого проведення дослідження та аналізу розвитку ТКС у контексті аграрного сектора виникає необхідність визначення екологічного рівня транскордонних регіонів, щоб бачити який рівень екологічної відповідальності має країна. При оцінці зовнішньоекономічної діяльності потрібно зауважити, що основними показниками визначення рівня експорту та імпорту товарів та послуг на одну гривню, в першу чергу, слугує ВВП (розраховуючи по Україні) та ВРП за транскордонними регіонами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 45, ст. 499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text>.
2. Програма Транскордонного Співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020. URL: <https://www.pbu2020.eu/ua>.

3. Ерфан Є.А. Оцінка напрямів співпраці України з країнами ЄС в умовах прикордонного співробітництва. *Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м.Ужгород, 28-29 квітня 2017 р. У двох частинах. Ч.2. / Ред. кол.: Лендел М.А. (гол. ред.) та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. С. 59-62.*

4. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво: посіб. Київ: «Крамар», 2011. 259 с.

5. Куцаб П.А. Теоретико-концептуальні підходи до розвитку транскордонного співробітництва в умовах євроконвергенції. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 15. 2017. С. 384-389.

6. Школа І.М., Короб Б.М. Методичні підходи до оцінки ефективності транскордонного співробітництва: Збірник наукових праць. Економічні науки. №6. 2010. С. 1-7.

УДК 332.33:631.6

Велесик Т.А., кандидат економічних наук,
доцент кафедри екології, географії та туризму
Рівненського державного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Проаналізовано основні проблеми неефективного використання меліорованих земель. Наведено вітчизняних вчених-дослідників земельного ринку. Запропоновано заходи для ефективного використання меліорованих земель в умовах функціонування земельного ринку, враховуючи наявність на цих землях інженерної інфраструктури.

Ключові слова: ринок земель, меліоровані землі, меліоративні системи.

Склалося так, що починаючи з 1992 року меліоративні системи, у побудову та реконструкцію яких державою було вкладено майже 20 млрд. грн., використовуються не достатньо ефективно і практично не приносять суспільної користі [2].

Основними причинами цього є: паювання частини меліоративних систем, що порушило майнову і технологічну цілісність сільськогосподарського виробництва на меліорованих землях, зробивши його малоприбутковим; невизначеність власності на інженерну інфраструктуру на меліорованих землях, що призвело до вкрай обмеженого фінансування з обласних і місцевих бюджетів внутрішньогосподарських меліоративних систем, які, особливо в західних областях, залишились переважно у приватній власності, а часто-густо, - і зовсім без господаря і будь-якого утримання тощо [2].

Наразі досить актуальним є питання формування прозорого ринку сільськогосподарських земель, в тому числі меліорованих.

Серед вітчизняних вчених виділяють наступних теоретиків та дослідників земельного ринку: М. Бутко, М. Вдовиченко, В. Горлачук, Д. Добряк, І. Люта, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, А. Третяк, М. Федоров та інші. Однак нерозглянутими залишаються питання формування ринку меліорованих сільськогосподарських земель з врахуванням розміщеної на даних землях інженерної інфраструктури; реалізації державної політики регулювання земельних відносин у сфері екологобезпечного землекористування.

Актуальність, теоретична та практична значимість проблеми поряд з економічними, екологічними і технічними особливостями використання меліорованих земель сільськогосподарського призначення зумовили вибір теми даної статті.

Особливості земельних відносин на сільськогосподарських підприємствах, що використовують меліоровані землі, в основному обумовлені положенням Земельного кодексу України про їх спільне використання [3].

За умов існування ринку сільськогосподарських земель, землі, в тому числі меліоровані, можна буде продавати і купувати, згідно пункту 6 статті 88 Земельного кодексу України [1], інші учасники матимуть переважне право купівлі частки [4].

У випадку, якщо жоден з учасників спільної часткової власності не виявив бажання придбати земельну ділянку, то власник має право продати її на аукціоні іншому покупцю, який запропонував найвищу ціну. Проте варто відмітити, що згідно статті 9 Закону України «Про оренду землі» переважне право на придбання земельної ділянки, у разі її продажу, має орендар. Однак ми вважаємо, що меліоровані землі повинні здаватись в оренду іноземцям лише на короткостроковий період. Оскільки, довгострокова оренда (більше 10 років) іноземними громадянами унеможливуватиме їх продаж вітчизняним землекористувачам і створюватиме перешкоди для розвитку та процвітання вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції, про добробут якого держава повинна дбати в першу чергу. Покупцями меліорованих ділянок, на нашу думку, не повинні бути особи без громадянства, іноземці, іноземні юридичні особи, міжнародні об'єднання та організації, а також іноземні держави. Ними повинні бути лише громадяни України.

Що стосується меліоративних систем (внутрішньогосподарських), то було б доцільно, на нашу думку, щоб відповідний орган місцевого самоврядування здавав у концесію, мінімум на 10 років, власникові меліорованої ділянки відповідну меліоративну систему.

З нашої точки зору, реалізація запропонованого дозволить зробити перший крок до подолання бар'єру існування повноцінного ринку земель, в тому числі меліорованих і забезпечить можливість здійснення ринкових операцій з даними землями.